

Dieren en rentmeesterschap

Boek

En God schiep. Over dieren en rentmeesterschap

Auteur: Johan Graafland

<https://www.royaljongbloed.com/nl/product/en-god-schiep/>

Boeken en brochures

1). Boeken van de natuurschilder Rien Poortvliet

a). Braaf: via www.boekwinkeltjes.nl

b). Het brieschend Paard: via www.boekwinkeltjes.nl

c). De ark van Noach: via www.boekwinkeltjes.nl

2). Animal Liberation

Auteur: Peter Singer

https://www.goodreads.com/book/show/29380.Animal_Liberation

3). Brochures

a). Kalveren bij de koe. De natuur werkt

<https://www.levendehave.nl/sites/default/files/bestanden/Kalveren%20bij%20de%20koe.pdf>

b). Een sectorbrede inventarisatie van kennis en ervaring rond het houden van kalveren bij de koe

<https://edepot.wur.nl/441028>

4). All creatures of our God and King – christian essays on animals

https://www.bol.com/nl/nl/p/all-creatures-of-our-god-and-king/9200000015363531/?bltgh=tl9-Za-qUoKjcWOP5mFlnw.2_19.21.ProductImage

5). Dier en Evangelie – theologie voor dierenrechten

Auteurs: Maaïke Hartog en Nienke van Ittersum

<https://www.schuilplaatsboeken.nl/linzey-andrew/dier-en-evangelie/9789464021073>

Documentaires en films

1). Planet Earth 1 en 2

<https://www.bbc.co.uk/iplayer/episode/b0074sf9/planet-earth-1-from-pole-to-pole>

<https://www.bbc.co.uk/iplayer/episodes/p02544td/planet-earth-ii>

<https://topdocumentaryfilms.com/planet-earth-the-complete-bbc-series/>

2). Earthflight

<https://www.bbc.co.uk/programmes/b018xsc1/episodes/guide>

3). The blue planet

<https://www.bbc.co.uk/programmes/b008044n>

4). De Nieuwe wildernis (Oostvaardersplassen):

https://www.npostart.nl/de-nieuwe-wildernis/POMS_S_VARA_447741

5). De nieuwe wildernis 2.0. Natuur in de havens

<https://www.nu.nl/film/6161027/makers-de-nieuwe-wildernis-maken-vervolg-over-natuur-rond-haven-rotterdam.html>

6). All creatures great and small (serie over twee veeartsen in Engeland in de vorige eeuw)

Seizoen 1: <https://www.imdb.com/title/tt10590066/episodes/?season=1>

Seizoen 2: <https://www.imdb.com/title/tt10590066/episodes/?season=2>

7). Gefileerd. Programma over de herkomst van ons voedsel

Hoe worden in Thailand kip, garnalen, rijst en vis geproduceerd?

https://www.npo3.nl/gefileerd/VPWON_1308512

Dieren en rentmeesterschap

8). Onze boerderij

Voor Onze boerderij gaat Yvon Jaspers opnieuw langs bij oud Boer zoekt Vrouw-deelnemers en andere boeren om te ervaren hoe het nou echt is om in deze turbulente tijd een agrarisch bedrijf te runnen.

<https://kro-ncrv.nl/programmas/onze-boerderij>

Websites

1). Zorg voor de schepping (preken, artikelen, lespakketten, ideeën voor kinderen, bijbelstudies)

<https://www.arochnl.nl/kerken-en-schepping/materialen/>

2). Website met informatie over 286 Nederlandse vogelsoorten

<https://www.vogelvisie.nl/>

3). TV programma 'vroeg vogels'

<https://www.bnnvara.nl/vroegvogels>

Puzzels, kunst

1). De ark van Noach als puzzel

<https://www.rienpoortvlietshop.com/product/rien-poortvliet-puzzel-ark-van-noach/>

2). Posters van dieren

<https://www.majestically.nl/695-posters-a4>

3). Natuurfotografie

<https://karlaleeftink.com/>

Muziek

1). Kerkliedwiki – themapagina 'dieren'

Op 4 oktober vieren we Dierendag. Welke liederen in het Liedboek Zingen en bidden in huis en kerk gaan over dieren? Hieronder een overzicht van alle liederen waarin het woord dier of dieren voorkomt (Notatiewijze is "Liednummer:vers"). Er kunnen nog andere zoekresultaten worden toegevoegd door specifiek te zoeken op een bepaald dier. De meest uitgebreide opsomming van dieren is te vinden in lied 163 a/b Zeshonderd jaar is Noach oud. En ook in psalm 104 Mijn ziel, verheerlijk God om zijne macht komen de dieren regelmatig voor.

Dieren en rentmeesterschap

Inleiding

Natuurseries

Wie kent niet de prachtige natuurseries die de EO op televisie uitzendt? Denk aan Planet Earth I en II, Earthflight en The Blue Life. Met de huidige beeldtechnieken zijn filmmakers steeds meer in staat om diep in het dierenleven in te dringen. Dit levert ontroerende beelden op, maar soms ook hartverscheurende beelden als wij zien hoe dieren op elkaar jagen en elkaar verslinden.

Christenen en de dieren

Dat de EO zich positioneert als 'dierenzender' is eigenlijk wel opvallend. Want christenen staan over het algemeen niet bekend als de grootste dierenliefhebbers.

- 1). In de bio-industrie zijn bijv. veel christelijke bedrijven actief;
- 2). In de kwestie over ritueel slachten hebben christelijke partijen vaak meer begrip voor de handeling dan andere politieke partijen;
- 3). Ook in de prediking in kerkdiensten wordt vrijwel nooit aandacht besteed aan het dierenleven.

Maatschappelijke aandacht

Algemeen gesteld is de ervaring van de schrijver dat het dierenleven een volstrekt onderbelicht aspect van het bijbelse spreken is. Dit staat haaks op de maatschappelijke beweging in reactie op de ecologische ontwikkelingen in onze tijd. Het leven van dieren krijgt in onze samenleving toenemende belangstelling. De meeste aandacht gaat uit naar het leed van dieren in productieketens, zoals de vleesindustrie. Verschillende politieke partijen zetten zich in om dierenleed te verminderen. Daarnaast bestaan er verscheidende stichtingen die ernaar streven om het dierenwelzijn te verbeteren door betere wetgeving en strengere handhaving. Dit vindt ook zijn weerslag in initiatieven binnen het bedrijfsleven en de wetenschap. Een voorbeeld is de biologische veehouderij, waarin dierenwelzijn vooropstaat.

Liberaal en atheïstisch gedachtegoed

Het is opvallend dat de voorvechters van dierenrechten (bijv. de filosoof Paul Cliteur en de utilist & atheïst Peter Singer) vooral geïnspireerd worden door liberaal en atheïstisch gedachtegoed. Zij zetten zich vaak af tegen religieuze denkbeelden, zoals de notie dat de mens uniek is en boven de (andere) dieren staat. Als er al een verschil is, is dat in hun ogen graduëel. Een heet hangijzer is ook het ritueel slachten.

Christelijke stemmen uit de geschiedenis

Toch zijn er in de geschiedenis ook veel christenen geweest die oog hadden voor de centrale rol van dieren in de Bijbel. Een van hen is C.S. Lewis. Hij was een verklaard tegenstander van vivisectie. Ook in de Narnia-verhalen van Lewis nemen dieren een vooraanstaande plaats in, waaronder de leeuw Aslan als beeld van Christus. Lewis was zich ervan bewust dat het vele dierenleed niet te rijmen is met een christelijke levenswijze. Tegelijk geloofde hij stellig dat alleen het geloof in God dit probleem kan adresseren. Wie het kwaad in de wereld en de wreedheid van de mens jegens het dier als redenen ziet om het bestaan van God te ontkennen, zaagt in de ogen van Lewis de tak af waarop hij zelf zit. Zonder een morele wet die verder gaat dan een persoonlijk oordeel, is er namelijk geen basis voor de uitspraak dat de wereld werkelijk onrechtvaardig is.

Onverschilligheid en stilzwijgen

Helaas is de ervaring dat veel christenen tamelijk onverschillig zijn als het gaat om dierenleed. De liefde van God voor de dieren is een vergeten waarheid geworden. Mensen hullen zich vaak in stilzwijgen als dit onderwerp wordt aangesneden. Een mogelijke verklaring voor deze onverschilligheid is wellicht dat we nauwelijks op de hoogte zijn van wat in onze wereld dieren wordt aangedaan. We zijn ons niet bewust dat aan de productie van de zaken die we in de winkel kopen, soms veel dieren-

Dieren en rentmeesterschap

leed is voorafgegaan. Wij hoeven zelf geen dieren te pijnigen in laboratoria. Wij hoeven slecht een medicijn bij de apotheek op te halen of een lippenstift in de winkel te kiezen. Het is maar een kleine groep mensen die daadwerkelijk dieren het leed aan moet doen. Stel je voor dat je bij elk hapje vlees zou moeten bedenken dat daarvoor een koe of een varken een lijdensweg heeft moeten afleggen alvorens het geslacht werd. Of dat voor medicijnen of cosmetica eerst allerlei dierproeven zijn gedaan om de schadelijke werking ervan te testen.

Christenen en de realiteit van het kwaad

De vraag is echter of God, als Schepper van dieren, er genoeg mee neemt dat het leven het prettigst blijft als wij zo weinig mogelijk belast worden met kennis over het leed dat wij indirect – als eindconsument – dieren aandoen. De routinematige, geïnstitutionaliseerde, jaarlijkse, wereldwijde destructie van miljarden dieren voor voedselproductie, wetenschap of sport roept de vraag op of christenen niet hun grip op de realiteit van dit kwaad hebben verloren. De nood in de schepping (Romeinen 8:20-22) is ook de nood van dieren. Het wrange is dat mensen – ook wijzelf – die nood veroorzaken. Al zijn wij slechts indirect betrokken bij het dierenleed, dat neemt niet weg dat wij rentmeesters blijven.

Visie op dieren en dierenwelzijn in verhouding tot het christelijk geloof

Integratie in de christelijke visie op het leven is noodzakelijk. Hoe verhoudt de visie van christenen op dieren en dierenwelzijn zich tot hun christelijk geloof? Is het inderdaad zo dat het christelijke geloof en het bijbels spreken on-dierlijk zijn? Is het vanuit christelijk perspectief terecht dat dieren bepaalde rechten toekomen? Verschillen mensen en dieren wezenlijk of zijn er toch ook bepaalde overeenkomsten tussen beide? Wat zijn de implicaties van een christelijke visie op dieren op het handelen van mensen in de economie?

Opzet van dit boekje

De opzet is als volgt. In deel 1 beschrijft de schrijver de ethische overwegingen van enkele vooraanstaande filosofen. Lezers die voornamelijk geïnteresseerd zijn in de Bijbel kunnen het eventueel overslaan, maar het benoemt wel de thema's die richtinggevend zullen zijn bij de studie van bijbelteksten in deel 2. In het slothoofdstuk met de conclusies komt de schrijver terug op de vragen die de confrontatie van de Bijbel met de huidige ethiek oproept. De kern van dit boek is deel 2, waarin een verkenning plaatsvindt van het bijbelse spreken over dieren. De schrijver laat zich bij het ontwikkelen van een christelijke visie op de relatie tussen God, mens en dieren leiden door bijbelteksten, omdat de Bijbel de belangrijkste bron is voor geloofswaarheden en waarden in het christelijk geloof.

Bijbelse lessen hebben een levensbeschouwelijk karakter

Hoewel de morele intuïties die christenen hebben vaak teruggrijpen op de Bijbel, dient men zich bij het vertalen van de bijbelse noties naar vandaag te realiseren dat Gods spreken in de Bijbel plaatsvond in de context van een agrarische samenleving, die diepgaand verschilde van de moderne. Daar komt bij dat door wetenschappelijke ontwikkelingen ons begrip van het dierenleven aanzienlijk is veranderd. De lessen die wij uit de bijbelteksten kunnen trekken, zijn daarom niet praktisch van aard, maar hebben een meer levensbeschouwelijk karakter. De hermeneutische context van onze tijd vraagt dat wij de Bijbel met nieuwe ogen lezen en oog krijgen voor de betekenisvolle relaties tussen mens en dier in de Bijbel. Het bijbelse spreken over dieren is verrassend actueel. De fundamentele bijbelse principes zijn relevant voor moderne ethische standaarden omtrent de relatie tussen mens en dier. De schrijver verwacht dat de Bijbel – vanwege het gezag dat hem toekomt als Woord van God – christenen een sterke motivatie geeft om die fundamentele principes dan ook te vertalen naar de praktijk.

Dieren en rentmeesterschap

Inhoudsopgave

Deel 1 De ethiek van de omgang met de dieren	2). Utilisme: welzijn van dieren dient meegewogen te worden 3). Vermogensethiek: dieren moeten kunnen floreren 4). Andere benaderingen: contracttheorie en deugdenethiek
Deel 2 Dieren in de Bijbel	5). Schepping en zondeval 6). Lotsverbondenheid tussen mens en dier 7). Het dier als bedreiging 8). Het dier als productiemiddel 9). Het dier als offer 10). Dierenleed en dierenrechten 11). Het dier als beeldspraak
Deel 3 Hedendaags rentmeesterschap in de omgang met dieren	12). Het dier als productiemiddel: de case van de veeteelt 13). Economische groei en biodiversiteit
Deel 4 Conclusie	14). Naar een bijbelse visie op dieren Gespreksvragen Eindnoten Literatuur Bijbelregister

Dieren en rentmeesterschap

